

ΓΑΒΡΙΗΛ Ο Γ΄
ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ ΚΩΝ/ΠΟΛΕΩΣ (1702-1707)

Μετά τὸν ἐν ἔτει 1702, κατὰ μῆνα Αὐγούστου, θάνατον τοῦ ἀπὸ Προύσης οἰκουμενικοῦ πατριάρχου Καλλινίκου Β΄, τοῦ ἐπιλεγομένου Ἀκαρῶνος, ἀνέρχεται τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον ὁ μητροπολίτης Χαλκηδόνος Γαβριὴλ τῷ αὐτῷ μηνὶ Αὐγούστου, ἡμέρα 29^η, κατὰ τὸ ἐπὶ τῇ ἐκλογῇ αὐτοῦ ἐκδοθὲν Συνοδικόν, ὅπερ παρακατιόντες δημοσιεύομεν. Τοῦ Γαβριὴλ ἀμφοτέροι οἱ γονεῖς ἦσαν Ἄνδριοι τὴν πατρίδα, αὐτὸς ὅμως ἐγεννήθη ἐν Σμύρῃ, ἔνθα εἶχον ἐγκατασταθῆ οἱ γονεῖς του, διὸ καὶ παρ' ἄλλων μὲν καλεῖται Ἄνδριος, παρ' ἄλλων δὲ Σμυρναῖος¹.

Ὁ Γαβριὴλ ἐπατριάρχευσεν εἰρηνικῶς καὶ οὐσίως ἐπὶ ἔτη πέντε καὶ μῆνας δύο, ἤτοι μέχρι τέλους Νοεμβρίου 1707, ὅτε μετέστη πρὸς Κύριον². Ὁ Μελέτιος ἐν τούτοις λέγει ὅτι «ὁ Γαβριὴλ ἐτελείωσε κατὰ Μάϊον τοῦ 1707, πατριαρχεύσας ἔτη πέντε, κατ' ἄλλους πέντε ἔτη καὶ μῆνας δύο, κατ' ἄλλους τέσσαρα. Τὸν χρόνον τῆς πατριαρχείας τοῦ Γαβριὴλ Γ΄ ἐσφαλμένως καθορίζει ὁ Καισάριος Δαπόντες³, καθὼς καὶ ὁ Κύριλλος Λαυριώτης, ὁρθῶς μὲν σημειούμενος ὡς χρόνον τῆς ἀνόδου του εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον τὸ ἔτος 1702, ἐσφαλμένως δὲ περιορίζων εἰς τέσσαρα μόνον ἔτη τὴν πατριαρχείαν του:

(1702). Ἡ Σύνοδος δ' ἐνέκρινε τῷ θρόνῳ Οἰκουμένης
Γαβριὴλ τὸν πανάριστον ἅγιον Χαλκηδόνος,
ὡς νουνεχῆ καὶ φρόνιμον, πρῶτον εἰρηνικόν τε,
ποιμαίνειν καὶ προϊστασθαι Πατριαρχεῖαις θρόνῳ.
Οὗτος δ' ἐπατριάρχευσε θεοφιλῶς, ἡπίως,
εἰς ἔτη μόνον τέσσαρα, εἶτα ἀφέθη μόνος,
βιοὺς δὲ μικρόν, ὕστερον ἐξέλιπε τοῦ βίου.

(1706). Τότε λοιπὸν Κυπριανὸς ὁ ἅγιος Βεροῖας
τὸν θρόνον διεδέξατο . . .⁴.

¹ Βλ. Κατάλογον τῶν μετὰ τὴν ἄλλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως πατριαρχευσάντων ἐπὶ τῆς Ἀγαρηνῆς τυραννίδος, ἐν «Εὐαγγελικῇ Κήρυκι», ἔτει Γ΄, σ. 445 κ.έ., ἐκ χειρογράφου ἀποκειμένου ἐν τῇ ἐν Πάτρῳ εὐαγεῖ μονῇ. Συγγραφεὺς τοῦ χειρογράφου φαίνεται Νεόφυτος τις ἀρχιερεὺς, ἐξεδόθη δὲ τὸ χειρόγραφον ὑπὸ Ἰω. Σακελλίου.

² Μανουὴλ Ἱ. Γεδεών, Πατριαρχικοὶ Πίνακες, σ. 614.

³ Καισαρίου Δαπόντε, Χρονογράφος, ἐν Μεσαιωνικῇ Βιβλιοθήκῃ Κ. Ν. Σάθα, τ. Γ΄, σ. 62, ἐν Βενετίᾳ 1872.

⁴ Κυρίλλου Λαυριώτου, Πατριαρχικὸν Χρονικόν, στ. 924-932, ἐκδ. Μ. Γεδεών, ἐν Γ΄ τ. «Ἀθηναίου».

Ὁ Κύριλλος Λαυριώτης σφάλλεται καὶ εἰς τὰ ἀφορῶντα τὸ τέλος τῆς πατριαρχείας τοῦ Γαβριήλ Γ΄, διότι εἶνε ἱστορικῶς ἐξηκριβωμένον, ὡς ἐφεξῆς θέλομεν ἴδει, ὅτι οὗτος ἐτελεύτησε τὸν βίον ἐν ἐνεργείᾳ ὡν πατριάρχης.

Ὁρθότερον ἱστορεῖ τὰ κατὰ τὸν Γαβριήλ Γ΄ ὁ Ὑψηλάντης, γράφων ὅτι οὗτος ἀνῆλθεν εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον τῷ 1702 πατριαρχεύσας μέχρι καὶ τοῦ 1707¹. Ὁ μητροπολίτης Σμύρνης Παρθένιος, ἀρχαιότερος τῶν προμνημονευθέντων καὶ γνώστης τῶν πραγμάτων, λέγει ὅτι ὁ Γαβριήλ πατριαρχεύσας ἔτη πέντε καὶ μῆνας δύο καὶ ἡμισυν, ἀπέθανε τῇ 16 Ὀκτωβρίου τοῦ 1707, ὃ ἔστι διέμεινεν ἐπὶ τοῦ θρόνου ἀπὸ Αὐγούστου τοῦ 1702 μέχρι τῶν μέσων Ὀκτωβρίου τοῦ 1707. Ἐπιπολαίως δ' ὁ Κύριλλος Λαυριώτης στιχουργῶν οὐκ ὀρθῶς λέγει, ὅτι ὁ Γαβριήλ ἐπατριαρχευσεν ἀπὸ τοῦ 1702 - 1706, ἦτοι ἔτη τέσσαρα καὶ ἐξεβλήθη τοῦ θρόνου. Προσθέτει δ' ὁ Σμύρνης Παρθένιος, ὅτι ὁ θάνατος τοῦ Γαβριήλ «ἔδωσε πρὸς πάντας τοὺς εὐσεβεῖς χριστιανοὺς μεγαλωτάτην λύπην καὶ θρηῆνον ἐπειδὴ ἐπολιτεύθη εἰς τὸν οἰκουμένικόν θρόνον εὐαρέστως καὶ εὐσεβῶς»². Ἰστίον ἐν τούτοις, καθ' ἃ καὶ ἀλλαχοῦ ἐσημειώσαμεν, ὅτι ἀπὸ τῆς ἀλώσεως μέχρι τοῦλάχιστον τοῦ 1727 οὐδενὸς σχεδὸν πατριάρχου ὁ περὶ τὴν διάρκειαν τῆς πατριαρχείας χρόνος εἶνε τελείως σαφῆς καὶ ἐξηκριβωμένος.

Ἐπὶ τῇ εἰς τὴν πατριαρχεῖαν ἀναρρήσει τοῦ Γαβριήλ Γ΄ ἐξεδόθη τὸ ἐξῆς συνοδικόν:

«Ὁ τῆς θεαρχικῆς διαγνώσεως λόγοις ἀρρήτοις τὴν ὑπὲρ ἡμῶν πληρώσας οἰκονομίαν Χριστὸς ὁ σωτὴρ ἡμῶν, καὶ τὴν ἁγίαν αὐτοῦ ἐκκλησίαν, ἣν περ τῷ ἰδίῳ περιεποιήσατο αἵματι, πῆξας στερωθῶς τῷ ἑαυτοῦ θεμέλιῳ, ἐπηγεύλατο παρεῖναι διὰ παντὸς ἐν αὐτῇ ὡς ἀντιλήπτωρ αὐτῆς, καὶ βοᾷ διαρρηθὴν ἐν τῷ ἱερῷ αὐτοῦ Εὐαγγελίῳ ὅτι: *Ἐγὼ εἰμι μεθ' ὑμῶν πάσας τὰς ἡμέρας ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος*» καὶ ἀλλαχόσε: *Ὅπου δύο ἢ τρεῖς ἐστέ συνηγμένοι ἐν τῷ ἑμῷ ὀνόματι ἐκεῖ καὶ ἐγὼ ἐν μέσῳ εἰμί*» καὶ οὕτως οὐ διαλείπει τὴν ἐκκλησιαστικὴν ναῦν εἰς εὐδιον καὶ ἀκύμονα λιμένα διατηρεῖν φεῖ τῇ θείᾳ αὐτοῦ κηδεμονίᾳ· κρεῖττον γὰρ μέλει αὐτῷ ἡμῶν ἢ ἡμῖν ἡμῶν. Διὸ καὶ ἡ τοῦ Θεοῦ ἁγία ἐκκλησία ἀδιακόπως ἀπολαύουσα αἰθρίας καὶ γαλήνης μένει διὰ παντὸς ἀτάραχος, καὶ τὸ κάλλιστα συμπεπηγὸς σῶμα τοῦ ἡμετέρου ἀποστολικοῦ θιάσου διατηρεῖται σῶον καὶ ἄρτιον, ἐπανθούσης φεῖ ἡμῖν τῆς ὄντως θεαρέστου συμφυΐας καὶ συμπνοίας, ἣ τῇ τοῦ θεοῦ εὐμενεῖα ἐπὶ μήκιστον ἡμῖν διαγένοιτο.

¹ Ἀθανασίου Κομνηνοῦ Ὑψηλάντου, Τὰ μετὰ τὴν Ἄλωσιν (1453 - 1789). Ἐκ χειρογράφου ἀνεκδότου τῆς ἱερᾶς μονῆς τοῦ Σινᾶ, ἐκδιδόντος ἀρχιμ. Γερμανοῦ Ἀφθονίου, Σινάιτου, ἐν Κωνσταντινουπόλει 1870, σ. 241 - 4 καὶ 267. Ἐξ ἀνεπιστασίας παρὰ τῷ Ὑψηλάντῳ ὁ Γαβριήλ Γ΄ σημειοῦται ὡς Γαβριήλ Β΄.

² Ματθ. Παρανίκα, Περὶ τῶν πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως, ἐν περιοδ. Ἑλληνικοῦ Φιλολογ. Συλλόγου Κ/πόλεως, τ. ΙΘ' (1884 - 5), σ. 14 καὶ 16.

«Βούλεται δὲ ἡμῖν τὸ προοίμιον ὅτι μετὰ πεντεκαίδεκαετῆ πατριαρχεῖαν κοιμηθέντος ἐν Κυρίῳ τοῦ αἰοιδίμου πατριάρχου Κυρ Καλλινίκου, καὶ τοῦ ἁγίου πατριαρχικοῦ θρόνου πατριαρχικῆς προστασίας στερηθέντος, παρεγενόμεθα ἐνταῦθα εἰς ἙΑδριανούπολιν, ὅπου τὸ βασιλεῖον τὰς διατριβὰς ἤδη ποιεῖ, πάντες οἱ παρατυχόντες συναδελφοὶ ἀρχιερεῖς, καὶ τὴν εἰρημένην θεάρεστον συμφυῖαν καὶ σύμπνοιαν ἔχοντες συνεστήσαμεν κοινήν συνέλευσιν, καὶ μετὰ τὴν ἐπίκλησιν τοῦ Παναγίου Πνεύματος, κοινῇ γνώμῃ καὶ ἐκλογῇ ἡμῶν, καὶ καλῇ ὑποθήκῃ τῶν ἐξοχωτάτων κληρικῶν καὶ εὐγενεστάτων ἀρχόντων τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ παντὸς τοῦ Χριστιανύμου λαοῦ, ἐξελέχθη καὶ ἀνερρήθη εἰς τὸν πατριαρχικὸν καὶ οἰκουμενικὸν θρόνον ὁ πανιερώτατος καὶ λογιώτατος μητροπολίτης Χαλκηδόνος Κυρ Γαβριήλ, ἀνὴρ ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας ἀνατεθραμμένος ἐν τῷ κόλπῳ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, καὶ πάσῃ ἐκκλησιαστικῇ παιδείᾳ καὶ μαθήσει καλῶς καὶ ἀκριβῶς ἐξησκημένος, ἀρεταῖς τε πάσαις κοσμούμενος, καὶ βίου λαμπρότητι καὶ πείρᾳ πραγμάτων τὰ μέγιστα διαπρέπων, μάλιστα δὲ καὶ θεοσεβείᾳ καὶ φρονήσει, συνέσει τε καὶ ἐπεικειᾳ τρόπων πολλῶν τινι μέτρῳ ὑπερανιστάμενος.

«Μετὰ δὲ τὴν κοινήν αὐτοῦ ἐκλογὴν ἀντιζῶν τι ἀδοκῆτως τοῖς ἡμετέροις ἐπέπεσε πράγμασι συμβάσης γὰρ μεταβολῆς τοῦ Ἐπιτρόπου τῆς κραταιᾶς βασιλείας ἐδέησε χρόνον ἱκανὸν παρεδρεῦσαι καὶ παραμεῖναι τῇ ἙΑδριανουπόλει, μέχρι τῆς ἐλεύσεως δηλαδὴ τοῦ μέλλοντος ἐπιτραπῆναι τὴν ἀνωτάτην διοίκησιν τῆς ἀρχῆς. Ἴνα μὴ τοῖνυν καὶ ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον ἡ ἡμετέρα ὁμήγυρις τῆς ἀναγκαίας πατριαρχικῆς προστασίας καὶ ἀκολουθῶς ἡ πᾶσα ἐκκλησία τῆς προσηκούσης διοικήσεως στερισκοῦται, γενομένης αὐτῆς συνελύσεως, εὐρέθῃ πάντως χρησιμεῖον καὶ λυσιτελοῦν τῇ παρουσίᾳ καταστάσει τῶν ἡμετέρων πραγμάτων ἐπιλαβέσθαι τὴν αὐτοῦ πανιερότητα, δίχα τινὸς ἀναβολῆς, τῆς ἀνηκούσης αὐτῇ διοικήσεως. Καὶ δὴ ἀπεφάνθη γνώμῃ κοινῇ συνοδικῇ γενέσθαι ἐνταῦθα τὴν αὐτῆς μετάθεσιν, ὅπως αὐτὸς μὲν ἀρχοῖτο κανονικῶς πατριαρχεῖν, ἡμεῖς δὲ ἀπολαύοιμεν τῆς ἐφετιῆς ἡμῖν ἡσυχίας, καὶ πάντες γένοιτο τῶν συνήθων ἀπὸ τῆς πατριαρχικῆς προστασίας ἀγαθῶν μέτοχοι· ἔδοξε δὲ ἡμῖν εὐλόγως ἡ τοιαύτη ἀπόφασις ὡς ἐρειδομένη τῇ νῦν ἐπειγούσῃ χρεῖα καὶ ἀνάγκῃ. Ἦς τινος ἀποφάσεως εἰς ἔνδειξιν ἐγένετο καὶ τὸ παρὸν συνοδικὸν ἡμῶν, καταστρωθὲν ἐν τῷδε τῷ ἱερῷ κώδικι τῆς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας· αψβ', αὐγούστου κθ'».

Πολλαχῶς ἀπὸ ἐθνικῆς ἀπόψεως εθεργετικῆ καὶ πολυσχιδῆς ὑπῆρξεν ἡ δρᾶσις τοῦ Γαβριήλ Γ'. Τῇ πρωτοβουλίᾳ καὶ προτροπῇ αὐτοῦ συνεστήθη ἡ πρώτη ἐν Σμύρνῃ ἑλληνικὴ σχολή, εἰς ἣν ἐκλήθη διδάσκαλος Διαμαντῆς ὁ Ῥύσιος, πρὸς μητρὸς πάππος τοῦ σοφοῦ Κοραῆ¹. Ὁ Διαμαντῆς Ῥύσιος

¹ Ἄδ. Κοραῆ, Συλλογὴ Προλεγόμενων, Παρίσιοι 1833, σ. θ'. Ματθαίου Παράνικα, Ἱστορία τῆς Εὐαγγελικῆς Σχολῆς Σμύρνης, 1885, σ. 3.

προθύμως ἐδέχθη τὴν πρόσκλησιν τοῦ Πατριάρχου καὶ τῶν Συμυρναίων, καὶ μετέβη εἰς τὴν Σμύρνην περὶ τὰ μέσα τοῦ 1706, καὶ οὐχὶ τῷ 1708, ὡς ἀνακριβῶς γράφει ὁ Παρανίκας¹. Ὅποια δὲ ἦτο ἡ διανοητικὴ κατάστασις τῶν Συμυρναίων κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην μανθάνομεν παρ' αὐτοῦ τοῦ Κοραῆ, ῥητικῶς λέγοντος, ὅτι ἀρχομένου τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, ἐν Σμύρνη τέσσαρες σχεδὸν μόναι γυναῖκες ἐγνώριζον νὰ ἀναγινώσκωσι καὶ νὰ γράφωσι, αἱ θυγατέρες τοῦ Ῥυσίου, ἤτοι ἡ μήτηρ τοῦ Κοραῆ Θωμαῖς καὶ αἱ τρεῖς ἀδελφαὶ αὐτῆς Ἀναστασία, Θεοδώρα καὶ Εὐδοκία².

Πιστῶς δ' ἐχόμενος τῶν παραδόσεων τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἧς θεοδὲν εἰτάθη ὁ ὕπατος ταγός, ὁ Γαβριήλ Γ' ἀπεκήρυξεν τῷ 1704 δι' ἐγκυκλίου Συνδικτικῆς ἐπιστολῆς τὴν εἰς τὴν χυδαίαν διάλεκτον καὶ κατὰ λέξιν μετάφρασιν τῶν ἱερῶν Γραφῶν, ὡς περιττὴν καὶ ἀνωφελῆ οὖσαν «ἡ γὰρ ἔννοια, λέγει, καὶ τὸ βάθος τῶν νοημάτων τῶν ἱερῶν Γραφῶν, χωρὶς ἐξηγητῶν θείων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, οὐδὲ αὐτοῖς τοῖς ἐπισταμένοις τὴν ἑλληνικὴν διάλεκτον πρόχειρός ἐστι καὶ εὐκατάληπτος, πολλοῦ γε δεῖ τῷ ἀπλῶ λαῷ»³.

Τῷ 1706 πληροφορηθεὶς ὁ αἰδίδιμος πατριάρχης, ὅτι ἐν τῇ ἰδιαιτέρᾳ πατρίδι του Ἄνδρῳ οἱ περιουστοῦντες τὴν νῆσον ἐπὶ σκοπῷ προπαγανδιστικῷ πολυπληθεῖς δυτικαὶ ἱερεῖς πολλαχῶς ἠγωνίζοντο νὰ ἐληθεύσωσι τὴν θρησκευτικὴν συνείδησιν τῶν νησιωτῶν, πολλοὺς τῶν ὁποίων εἶχον κατορθώσει καὶ νὰ σαγηνεύσωσι εἰς τὰς τεχνηέντως ἐξυφαινομένας πλεκτάνας τῶν, ἀπηύθυνε πρὸς τοὺς Ἀνδρίους τὸ ἐξῆς πολλοῦ λόγου ἄξιον ἔγγραφο, εἰς ἀπλὴν γλῶσσαν γεγραμμένον, ὅπως εἶνε τοῦτο καταληπτὸν εἰς ὅλους. Τὸ ἔγγραφο τοῦτο, δημοσιευθὲν ἄλλοτε πλημμελῶς καὶ μετὰ παραλείψεων, ἐκδίδομεν ὡδε ὡς ἀκριβῶς ἔχει:

¹ Παρανίκας, Ἐνθ' ἀν. Ἐκ τοῦ Παρανίκα μεταγράφων τὴν ἐσφαλμένην πληροφορίαν μεταδίδει ταύτην καὶ ὁ ἀρχιμανδρίτης, εἰτα μητροπολίτης Γόρτυνος καὶ Μεγαλόπολεως καὶ νῦν Μεσσηνίας Πολύκαρπος Συνδικτικὸς εἰς τὴν βιογραφίαν Κωνσταντινου Οἰκονόμου τοῦ ἐξ Οἰκονόμων ἐν «Ἐκκλησιαστικῷ Φάρῳ» Ἀλεξανδρείας, ἔτος 1910, σ. 458 κ.έ. Ἐπὶ πλέον δὲ ὁ Πολύκαρπος Συνδικτικὸς καλεῖ τὸν Διαμαντῆν Ῥύσιον Διαμαντῆν Ῥῶσσον, πάντως ἐκ τυπογραφικῆς ἀνεπιστασίας.

² Κοραῆς, Ἐνθ' ἀν. βλ. καὶ Ἄθ. Παπαδοπούλου Κερραμέως, Ἀνέκδοτα ἔγγραφα περὶ τοῦ ἐν Σμύρνη διδασκάλου Διαμαντῆ Ῥυσίου (1706-1747), ἐν περιοδ. «Παρνασσῷ», τ. Δ' (ἔτ. 1880), σ. 203 κ.έ. Εὐάγγ. Ἰω. Σαβράμη, Ὁ Διαμαντῆς Ῥύσιος, ἐν περιοδ. «Θεολογία» τόμ. Ι (1932) σελ. 264-266.

³ Μητροπολίτου Κυρῆκου Ματθαίου, Ἀντίρρησης πρὸς τὴν ἐν εἶδει ἀπολογίας περὶ τῆς εἰς τὸ χυδαῖον ἰδίωμα μεταφράσεως τῶν ἱερῶν Γραφῶν ἀποσταλείσαν τῇ τοῦ Χριστοῦ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ ἐπιστολὴν τοῦ μακαρίτου Τουρνόβου Ἰλαρίωνος καὶ εἰσαγωγῇ Π. Μ. Σαμουὴλ Κυπρίου, ἐν Κωνσταντινουπόλει 1841. Βλ. αὐτόθι τὴν πρὸς τὸν τότε μητροπολίτην Σμύρνης ἐπιστολὴν τῆς μεγάλῃς Ἐκκλησίας, σ. γγ', γγ'-νς' καὶ 16. Πρβλ. Μ. Ι. Γεδεών, Κανονικαὶ Διατάξεις, τ. Α', σ. 106-109. Περὶ δὲ τῶν κατὰ διαφόρους ἐποχὰς γενομένων μεταφράσεων τοῦ Εὐαγγελίου εἰς τὴν Νεοελληνικὴν βλ. Κρουμβάχερ - Χατζιδάκι, Τὸ πρόβλημα τῆς γραφομένης κλπ.

† Γαβριήλ, ἑλέω Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ῥώμης καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης.

† Θεοφιλέστατε ἀρχιεπίσκοπε Ἄνδρου, ἐν ἀγίῳ πνεύματι ἀγαπητὲ ἀδελφὲ καὶ συλλειτουργέ, καὶ ἐντιμότατοι κληρικοί, εὐλαβέστατοι ἱερεῖς πάν-
5 των τῶν ὑποκειμένων αὐτῇ χωρίων, καὶ χρήσιμοι ἄρχοντες, καὶ λοιποὶ εὐλο-
γημένοι χριστιανοί, τέκνα ἐν Κυρίῳ ἀγαπητὰ τῆς ἡμῶν μετριότητος, χάρις εἴη ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ παντοκράτορος καὶ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, παρ' ἡμῶν δὲ εὐχή, εὐλογία καὶ συγχώρησις.

«Ἀνίσως καὶ οἱ βοσκοὶ ἐκεῖνοι, ὅπου ἐμπιστευθοῦσι νὰ ποιμαίνωσιν
10 ἄλογα ζῶα, ὅσων πρόβατα καὶ βόας καὶ ἄλλα τοιαῦτα, πρέπει νὰ ἔχωσι πολ-
λὴν καὶ ἐπιμελημένην φροντίδα εἰς τὸ νὰ περιάγωσι τὰ ποίμνιά τους εἰς
τόπους χλοεροῦς καὶ ὕδατῶδεις, διὰ νὰ τρέφονται λιπαρῶς καὶ χορταστικῶς,
καὶ νὰ γίνωνται εὐσαρκα καὶ εὐρωστα, ἔπειτα καὶ νὰ ἀγρυπνῶσι δι' ὅλης τῆς
15 νυκτὸς φυλάττοντές τα μὲ προσοχὴν ἀπὸ τοὺς ἀρπακτικοὺς λύκους καὶ τὰ
ἄλλα αἰμοβόρα καὶ ἄγρια θηρία, μήποτε καὶ ἀπὸ ἀμέλειά τους ἐπέλθῃ εἰς
ἐκεῖνα καμμία δόλιος ἀρπαγὴ καὶ βλάβη, καὶ ὕστερον οὐ μόνον νὰ χάσουν
τὸν μισθὸν τους, ἀλλὰ καὶ εἰς ζημίαν νὰ περιπέσωσι, πόσῃν ἄρα λογιάζετε
περισσιότεραν καὶ θερμότεραν φροντίδα, πρέπει νὰ ἔχωμεν ἡμεῖς ὅπου θεόθεν
20 ἐνεπιστεύθημεν τοσοῦτον λογικὸν τοῦ Κυρίου ποίμνιον, πάντας λέγομεν τοὺς
πιστοὺς καὶ εὐσεβεῖς χριστιανούς, τὰ γνήσια τέκνα τῆς ἁγίας ἀποστολικῆς καὶ
ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, εἰς τὸ νὰ προνοῶμεν δηλονότι καὶ νὰ ἀνταγωνιζώ-
μεθα κυρίως καὶ ἑξαιρέτως, ὅχι διὰ σωματικὰς χρείας καὶ βιωτικὰς ἀπολαύ-
σεις, ἀλλὰ δι' αὐτὴν τὴν κοινὴν σας ψυχικὴν σωτηρίαν, καὶ τὴν τῆς εὐσεβείας
ἀκράδαντον στερέωσιν, καὶ μάλιστα ὅταν γνωρίσωμεν πῶς βλάπτονται τινες
25 χριστιανοὶ ἀπὸ ξέναις, ἀλλότριαις τε καὶ δολεραῖς διδασκαλίαις τῶν ὑποκρι-
τῶν καὶ κεκαπηλευμένων διδασκάλων, καὶ κινδυνεύουσι νὰ παρασαλευθῶσιν
ἀπὸ τὰ ὀρθὰ καὶ πατροπαράδοτα δόγματα τῆς ἁγίας ἀνατολικῆς τοῦ Χριστοῦ
ἐκκλησίας; Βέβαιον εἶναι ὡς τότε χρεωστοῦμεν νὰ καταβάλλωμεν πολλὴν
ἀγῶνα εἰς τὸ νὰ τοὺς στηριζώμεν καὶ νὰ τοὺς θερμαίνωμεν, διὰ νὰ στέκων-
30 ται εἰς τὸ θεμέλιον τῶν καθαρῶν καὶ ὀρθῶν δογμάτων τῆς ἀμωμήτου ἡμῶν
πίστεως, καὶ παντοίοις τρόποις νὰ μὴ τοὺς ἀφίνωμεν νὰ ξεκλίνωσι καὶ νὰ
πάθωσι ψυχοφθόρον ἀπάτην ἐξ ἐπιβουλῆς πονηρᾶς ἐκείνων, ὅπου ἀεῖποτε
εἰς τοῦτο τὸ ἔργον εὐκαιροῦσι καὶ καταγίνονται νὰ ταράττωσι καὶ νὰ συγχί-
ζωσι τὴν ἀνατολικὴν ἐκκλησίαν καὶ νὰ σπουδάζουν ἀόκνως πῶς νὰ δελεάσουν
35 τοὺς ἀφελεῖς χριστιανούς τοῦ ἡμετέρου ὀρθοδόξου πληρώματος, ἐκείνους,
λέγομεν, ὅποῦ δὲν ἔχουν τόσῃν δύναμιν παιδείας καὶ γραμμάτων εἰς κατά-
ληψιν βαθυτέρων νοημάτων καὶ ἐκκλησιαστικῶν ὑποθέσεων· διὸ καὶ οἱ τοι-
οῦτοι πεπονηρεμένοι ἄνθρωποι ὑποκρινόμενοι ἔξωθεν ἐπίπλαστον ἀγιότητα,
καὶ τάχα βίον καθαρότητα καὶ κάποια ἄλλα ἤθη προβατόσχημα, μὲ τὰ τοι-
40 αῦτα ἀποπλανοῦσι τοὺς ἄπλουστέρους, καὶ τοὺς σύρουσι λανθανόντως εἰς τὰ

ἰδικά τους κίβδηλα καὶ διεφθαρμένα νεωτερίσματα καὶ φρονήματα, τὰ ὁποῖα
 πολλάκις κατὰ τοὺς ἀρχαίους καιροὺς μὲ ταῖς ἀληθιναῖς καὶ ἀκριβαῖς ἀντιλο-
 γίαις, ἀπόδειξαις τε καὶ γραφικαῖς μαρτυρίαις τῶν θεοφόρων καὶ θεοπνεύστων
 διδασκάλων ἀπάσης τῆς καθ' ἡμᾶς ἀγίας Ἐκκλησίας ἐγυμνώθησαν, καὶ ἐξου-
 θενώθησαν ὁμοῦ, καὶ ἀπεβλήθησαν, ὡς μακρὰν ἀπέχοντα τῆς ὑγιῶς διδασκα- 5
 λίας καὶ εὐκρινοῦς πίστεως, καὶ ὡσὰν ὁποῦ εἶναι κατὰ πεισμονὴν ὑπερή-
 φανον ἀντικείμενα τῇ ὄντως ἀληθείᾳ, καὶ ὑστερογενῇ ἐφευρήματα· ἐπειδὴ καὶ
 οἱ ἱεροὶ καὶ πνευματοφόροι πατέρες, οἱ κήρυκες τῆς ἀληθείας, καὶ τῶν πανευ-
 φήμων Ἀποστόλων οἱ ὄντως διάδοχοι, οἱ ὁποῖοι κατὰ τοὺς καιροὺς ὁποῦ
 ἐπανεκροτήθησαν αἱ Οἰκουμενικαὶ καὶ ἅγιοι Σύνοδοι διὰ Πνεύματος ἁγίου 10
 καὶ βασιλικῶν θεσπισμάτων, πᾶσαν μὲν αἰρετικὴν καὶ κακόφρονα ἄκανθαν
 ἐξεροῖζωσαν μὲ τὴν μάχαιραν τοῦ Πνεύματος ἀπὸ τὸ χωράφιον τοῦ καθαροῦ
 σπόρου, τοῦτέστι τῆς ὑγιῶς διδασκαλίας, διηρημένυσαν δὲ καὶ ἐβεβαίωσαν
 γραφικαῖς ἀποδείξεσι τὰ εὐσεβῆ καὶ θεοπαράδοτα δόγματα τῆς ὀρθοδόξου
 ἡμῶν πίστεως, προγνώρισαντες ὡς πεφωτισμένοι μὲ τοὺς διορατικούς των 15
 ὀφθαλμοὺς τὸν ἄσπονδον πόλεμον, ὁποῦ ἔμελλον μετὰ ταῦτα νὰ διεγείρουν
 συνεχῶς κατὰ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ἐκεῖνοι, ὁποῦ ἀπὸ μακρᾶς των καὶ
 πονηρᾶς συνηθείας χαίρονται ἀείποτε εἰς τὰ φρενοβλαβῆ νεωτερίσματα, καὶ
 ἀγαποῦν νὰ πλάττουν ἕξ ἰδίας διανοίας ἀλλόκοτα φρονήματα, ἐκεῖνοι λέγομεν
 οἱ ἅγιοι ἐμπνευσθέντες θεοφρόνως μᾶς τὰ ἐπαρέδωκαν ἐν ἐπιταγῇ καὶ λόγῳ 20
 Κυρίου νὰ τὰ φυλάττωμεν καθαρὰ καὶ ἄδολα καὶ ἀνεπιβούλευτα, καὶ νὰ τὰ
 περικρατῶμεν νοῖ τε καὶ καρδίᾳ ὡς θείαν τινὰ παρακαταθήκην καὶ πλοῦτον
 οὐράνιον καὶ σωτήριον, παραγγείλαντες παντὶ τῷ ἐκκλησιαστικῷ τῶν ὀρθοδό-
 ξων συστήματι μὲ ρηταῖς καὶ ἔγγραφαις διαταγαῖς νὰ στεκώμασθην ἀπαξά-
 παντες ἀκλόνητοι καὶ ἀμειάρεπτοι εἰς αὐτὰ τὰ πατροπαράδοτα δόγματα, 25
 κατ' οὐδὲν παρεγκλίνοντες ἔνθεν καὶ ἔνθεν, οὔτε νὰ προσέχωμεν ὅλως εἰς
 ἄλλαις διδαχαῖς καὶ ἐρμηνείαις ἑτεροδόξων ἀνθρώπων, τῶν ὑποκρινομένων
 μὲν ἀλήθειαν εἰς τὸ φανερόν, εἰς δὲ τὸ κρυπτόν ἐχόντων περισκεπασμένον
 ὄλον τὸ ψεῦδος καὶ τὸ δολερὸν φαρμάκι τῆς κακοδοξίας τους, ἐκφωνήσαντες
 καὶ ἀρὰς καὶ φοβερὰ ἐπιτίμια εἰς τοὺς ἱεροὺς αὐτῶν κανόνας καὶ εἰς ἄλλα 30
 τοὺς συγγράμματα κατ' ἐκείνων ὁποῦ ἤθελαν τολμήσει ποτὲ εἴτε ἀπὸ τοὺς
 προστάτας τῶν Ἐκκλησιῶν, εἴτε ἀπὸ τοὺς τῆς ὑποδεεστέρας τάξεως, νὰ παρα-
 σαλεύσουν μὲ προσθήκην ἢ ἀφαίρεσιν, ἢ νὰ ἐπινοήσουν ἄλλα τινὰ νεώτερα
 καινοτομήματα παρὰ τὰ κείμενα. Καὶ εὐλογητὸς ὁ θεός, ὁ αἰεὶ εὐδοκῶν ἐπὶ
 τοὺς φοβουμένους τὸ ἅγιον αὐτοῦ ὄνομα καὶ τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτὸν ἕξ ὅλης 35
 καρδίας, ὅτι ὅλα τὰ πιστὰ θρέμματα τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, οἱ εὐσεβεῖς
 δηλονότι χριστιανοί, οἱ κατοικοῦντες τὰ τε κατὰ Ἀνατολὴν μέρη, ὑπερβό-
 ρεῖά τε καὶ κατὰ τὴν Ῥούμελην, τῆς τε Μαύρης θαλάσσης καὶ τὰ παράλια
 ἀπάσης τῆς Ἀσπρης θαλάσσης, καὶ ἀπλῶς ἀπὸ περάτων ἕως περάτων τῶν
 κλιμάτων αὐτῆς, ἄνδρες τε καὶ γυναῖκες καὶ πᾶσα ἡλικία, μὲ ὄλον ὁποῦ εὐρί- 40

σκονται τὸ πλεῖστον αὐτῶν μέρος ὑπὸ βαρύτερον ζυγὸν δουλείας παρ' ἄλλους, σέκονται μέχρι τῆς σήμερον στερεοὶ καὶ ἀσάλευτοι εἰς τὰ ἀρχαῖα καὶ πατρικὰ δόγματα τῆς μητρὸς των ἁγίας Ἐκκλησίας, καὶ ὑπομένουν ἀνδρείως μετὰ χαρᾶς πᾶσαν ἐπερχομένην θλίψιν καὶ ἀνάγκην· καὶ τόσην ζέσιν ἔχουσι καὶ 5 προθυμίαν ἀπὸ εὐλαβείας, ὥστε, ἐὰν γένηται, χρεῖα, νὰ χύσουν καὶ τὸ αἷμά των, καὶ αὐτὴν ὁμοῦ τὴν ζωὴν των νὰ παραδώσουν διὰ τὴν ὀρθοδοξίαν καὶ εὐσέβειαν.

«Πῶς οὖν λοιπόν, καὶ μὲ τί εὐλογον στοχασμὸν μόνοι ἔσεῖς ὁποῦ κατοικεῖτε εἰς τὰς νήσους ταύτας παρὰ τοὺς ἄλλους ἀπανταχοῦ χριστιανούς ἐλά- 10 χατε νὰ εἴσθε ἔτσι ὀλιγόψυχοι καὶ χλιαροὶ εἰς τὴν πίστιν, ὁποῦ ἀρνήθητε τόσον εὐκόλα τὸν ζῆλον τῶν γονέων καὶ προπατόρων σας, καὶ ἐκρίνατε δίκαιον νὰ προδώσθε τὰ ἀρχαῖα ἔθνη ἐκεῖνα, ὁποῦ πρεσβεύει ἡ Ἐκκλησία ἀπὸ τὸν καιρὸν τῶν ἁγίων Ἀποστόλων μέχρι τοῦ νῦν καὶ νὰ πλαγιάσθε εἰς ἄλλα ξένα, ἀσυνήθη καὶ ἀλλόκοτα; Διότι ὅταν προσέχετε καὶ 15 ἀκροᾶσθε ἀδιακρίτως ταῖς διδασκαίαις καὶ ἐρμηνείαις τῶν τυχόντων ὑποκριτῶν καὶ ψευδοδιδασκάλων, δελεαζόμενοι ἀπὸ ταῖς κολακείαις καὶ δολομέναις τοὺς ὑπόκριτες, ἀκολουθεῖ τί ἄλλο νὰ γένη, παρὰ ὀλίγον κατ' ὀλίγον νὰ ἀποπληνηθῆτε τελείως καὶ νὰ ξεκλίνετε, ξεχωρισθέντες ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας, καὶ νὰ παραδοθῆτε εἰς θρησκείαν ἑτερόφρονα; Ὡ τῆς μεγάλης καὶ 20 ψυχοφθόρου ζημίας! Καὶ γὰρ ἐπομένως κάμνει χρεῖα νὰ ἀποξενωθῆτε καὶ ἀπὸ τὴν ἀληθῆ χάριν τοῦ Θεοῦ, καὶ τὴν ἐλπίδα ὁποῦ πάντες ἔχομεν οἱ ὀρθόδοξοι χριστιανοὶ νὰ ἀπολαύσωμεν ἀναμφιβόλως τὴν θεῖαν δόξαν καὶ βασιλείαν τὴν οὐράνιον, ὡς πιστοὶ καὶ στερεοὶ τῶν δογμάτων φύλακες· καὶ τοῦτο ὅτι εἶναι ἔτις, νὰ σᾶς τὸ ἀποδείξωμεν μὲ τοῦτο τὸ φανερὸν καὶ ἀναντίρρητον 25 ὑπόδειγμα, τὸ ὁποῖον στοχασθῆτε τὸ καλῶς διὰ νὰ τὸ γνωρίσθε. Τὸ εὐαγγελικὸν κήρυγμα ἀφ' οὗ ἐξέλαμψεν εἰς τὴν οἰκουμένην, καὶ τὰ ἔθνη ἐφωτίσθησαν τὸ φῶς τῆς θεογονασίας, καὶ χριστιανοὶ ὀνομάσθησαν, πᾶσαι αἱ Ἐκκλησίαι τῆς Δύσεως τὰ αὐτὰ ἐφρονούσαν καὶ ἐδογματίζον δόγματα, καὶ μίαν σύμφωνον πίστιν καὶ ὁμολογίαν εἶχον, τὴν ὁποίαν ἡμεῖς οἱ τῆς Ἀνα- 30 τολικῆς Ἐκκλησίας κατὰ τοὺς ὄρους καὶ κανόνας τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, παραγγελίας τε καὶ τὰ ἐπιτίμια τῶν θεοφόρων Πατέρων, τὴν ἐφυλάξαμεν ἕως τὴν σήμερον χάριτι Χριστοῦ καθαρὰν καὶ ἄδολον ἀπὸ κάθε λογῆς ἕτερα καινοτομήματα καὶ ἀνθρώπων σφαλερὰ ἐφευρήματα· οἱ δὲ Δυτικοὶ φυσιωθέντες ἀπὸ κενοδοξίας καὶ ματαιαίας φιλαρχίας καὶ θελήσαντες νὰ στη- 35 ρίξουν ἄλλα νεώτερα παρὰ τὰ γεγραμμένα καὶ τετυπωμένα, ὅσα ἐκθέσμως ἐφαντάσθησαν καὶ ἔξω τῆς ἀληθείας, προεξένησαν τὸ σχίσμα.

«Ἐρωτῶμεν δὲ τώρα νὰ ἀκούσωμεν, ἀρὰ γε ποῖον ἀπὸ τὰ δύο μέρη νὰ εἶναι ὑπεύθυνον εἰς μέμψιν καὶ κατάγνωσιν, ἡμεῖς τὸ Ἀνατολικόν, ὁποῦ ἐφυλάξαμεν καὶ φυλάττομεν τὰ πατροπαράδοτα δόγματα ἀμετάτρεπτα καὶ ἀπα- 40 ράλλακτα, ἢ τὸ Δυτικόν, ὅπου παρακινήθηντες ἀπὸ τοῦ πάθους τῆς θεομισοῦς

ὕψηλοφροσύνης παρέβησαν καὶ κατεπάτησαν τοσοῦτων Οἰκουμενικῶν Συν-
 ὁδων καὶ πνευματεμφόρων διδασκάλων θεόφρονα καὶ ἀληθέστατα δόγματα,
 καὶ ἀντεισήγαγον ἕτερα ἐναντία, ἀσυνήθη τε καὶ ἀλλόκοτα; Ἀνάγκη καὶ ὁ
 πλέον ἀγράμματος ὅπου θέλει εἶσται νὰ τὸ ἐγνωρίσῃ αὐτὸ καὶ νὰ τὸ ὁμολο-
 γήσῃ, πῶς ἡμεῖς, ὁποῦ ἐφυλάξαμεν τὴν πίστιν ἀκαινοτόμητον, καθὼς τὴν 5
 παρελάβομεν, καὶ στεκόμεθα δι' αὐτὴν μέχρι θανάτου, νὰ ἔχωμεν τὸν δίκαιον
 μισθὸν τῆς εὐγνωμοσύνης καὶ εὐζήλου μας σταθερότητος, ἐκείνοι δὲ τὸ ἐναν-
 τίον ἐξ ἀποφάσεως νὰ εἶναι ὑπεύθυνοι νὰ δώσωσιν λόγον τῷ Θεῷ ἐν ἡμέρᾳ
 κρίσεως διὰ τὴν σύγχυσιν καὶ ταραχὴν ὁποῦ ἐπροξένησαν μεταξὺ τῶν Ἐκκλη-
 σιῶν Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως, καὶ διὰ τὸ ὅσα ἐκαινοτόμησαν, καὶ καινοτο- 10
 μοῦντες δὲν παύουσι, καὶ μάλιστα ὁποῦ δὲν ἀρκοῦνται εἰς τὸν οἰκείον τους
 ἐξεκκλισμόν, ἀλλὰ πάσχουν καθημεροῦσιον νὰ ἐλκύσουν καὶ τοὺς ἐδικούς μας
 εἰς τὴν γνώμην τους, καθὼς, ὡς ἐμάθομεν, ἐβάλθησαν νὰ ψαρέψουν καὶ
 ἔσᾳς ὅλους τοὺς χριστιανούς ὁποῦ κατοικεῖτε εἰς τὴν νῆσον αὐτὴν, καὶ νὰ
 σᾶς φέρουν εἰς τὸ ῥητόν τους, καταπείθοντές σας νὰ ἀρνηθῆτε ἄρνησιν 15
 τελείαν τὴν γνησίαν σας μητέρα τὴν Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν· ἐπειδὴ, ὡς
 ἐμάθομεν, παραχωρήσει Θεοῦ τοσοῦτον ἴσχυσαν οἱ συνεχῶς περιφερόμενοι
 φραγγοπατέρες καὶ διατρίβοντες εἰς τὰ μέρη αὐτὰ ὥστε νὰ ἀποπλανήσουν
 πολλοὺς χριστιανούς μὲ τὰς δολεραῖς τους πανουργίας, καὶ ὑποκρινόμενοι
 ἀγιοσύνην καὶ ὁσιότητα, καὶ νὰ ἰσᾶς καταπέισουν δολίως νὰ τοὺς ἔχετε εἰς 20
 περιποίησιν καὶ ἄκραν εὐλάβειαν, καὶ νὰ τοὺς νομίζετε ἀληθινούς πνευμα-
 τικούς, ἔξομολογητάς τε καὶ διδασκάλους, τοὺς κατήλους τῆς ἀληθείας.

«Καὶ τί ἄλλο χειρότερον καὶ ἀθλιώτερον τῆς τοιαύτης δυστυχίας καὶ
 παραπλήξεως; Δὲν ἔχει ἡ Ἐκκλησία μας βιβλία εἰς ἀπλὴν φράσιν περὶ πάσης
 ὑποθέσεως καὶ μετανοίας δηλονότι, καὶ ἔξομολογήσεως, ὁποῦ συμβάλλουν 25
 εἰς σωτηρίαν νὰ ἀναγινώσκητε; Ἐχάθησαν πνευματικοὶ πατέρες τῆς Ἀνατο-
 λικῆς Ἐκκλησίας; Τίνος ἔνεκεν ἔτσι εὐκόλως νὰ κλίνετε εἰς λόγια τοιοῦτων
 ἀπατηλῶν καὶ ψευδοδιδασκάλων; Πῶς στέργετε νὰ προδώσῃτε πάτρια δό-
 γματα, καὶ νὰ αἰχμαλωτισθῆτε εἰς τὴν λατινὸφρονα θρησκείαν; Διὰ τοὺς
 τοιοῦτους παραγγέλλει καὶ ὁ ἱερὸς Ἀπόστολος λέγων· βλέπετε τοὺς κύνας 30
 καὶ τοὺς κακοὺς ἐργάτας· καὶ γὰρ αὐτοὶ εἶναι ἀληθῶς ὁποῦ πλανοῦσι τοὺς
 ἀπλουστέρους· ἀλλὰ μάθετε καὶ γινώτε ὅτι δὲν εἶναι ἄλλη ταύτης μεγαλύτερη
 ἁμαρτία· ὁ γὰρ ἀθετῶν καὶ ἀρνούμενος τὴν ἀγίαν τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίαν τὴν
 μητέρα αὐτοῦ, αὐτὸν τὸν Χριστὸν ἀθετεῖ, καὶ ὡς προδότης μετὰ τοῦ Ἰούδα
 λογίζεται. 35

«Γινώσκετε λοιπὸν ὅτι πολλὴν λύπην ἐλάβομεν ἀκούσαντες τὴν ἀθλίαν
 αὐτὴν φήμην, ὁποῦ εἶναι ἀληθῶς ἀξία θρήνου καὶ θλίψεως, καὶ ἐταράχθη-
 μεν τῷ πνεύματι, ἀναλογισάμενοι κατὰ νοῦν τὴν ἀθρόαν τοσοῦτου λαοῦ
 δυστυχίαν καὶ κατὰ ψυχὴν ἀπώλειαν· τούτου χάριν γράφοντες ἀποφαινόμεθα
 συνοδικῶς μετὰ τῶν περὶ ἡμᾶς ἱερωτάτων Μητροπολιτῶν καὶ ὑπερτίμων, ἐν 40

ἀγίῳ Πνεύματι ἀγαπητῶν ἡμῶν ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν, καὶ ὡς χρέος ἔχοντες ἀπαραίτητον σᾶς νουθετοῦμεν πατρικῶς, καὶ πνευματικῶς σᾶς παραγγέλλομεν, καὶ ἐν λόγῳ Κυρίου σᾶς διατάττομεν νὰ σταθῆτε μὲ φόβον καὶ τρόμον, καὶ νὰ στοχασθῆτε εἰς τί βάραθρον καὶ κρημνὸν βαθύτατον μέλλετε
 5 νὰ ῥίψετε τὸν ἑαυτὸν σας ἀδίκως καὶ παρανόμως, καὶ νὰ φανῆτε ἀποσιτάται τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, καὶ ἀρνηταὶ τῶν προγονικῶν σας ἐθῶν καὶ δογμάτων, καὶ ἀφοῦ διὰ τὴν αὐτὴν παράβασιν χάσετε τὴν ἐλπιζομένην χάριν τοῦ Θεοῦ, ἣν προσδοκῶμεν οἱ ὀρθόδοξοι, νὰ γίνετε καὶ εἰς ὄνειδος ἀγγέλους καὶ ἀνθρώπους, ὥστε καὶ οἱ δαίμονες, καὶ αὐτοὶ ὁποῦ σᾶς ἐπλάνεσαν νὰ σᾶς
 10 περιγελοῦν, ὡσὰν ὁποῦ εὐκόλως σᾶς ἐνίκησαν ὡς ἀμαθεῖς καὶ ἰδιώτας, καὶ σᾶς ὑπέταξαν εἰς τὰ διεστραμμένα τους γνωμολογήματα. Ὅθεν καὶ πάλιν σᾶς λέγομεν, περιμαζώξατε τὴν διάνοιάν σας, καὶ σταθῆτε στερεοὶ εἰς τὴν πατροπαράδοτόν σας πίστιν, καὶ ἀποστρέψατε τὰ πρόσωπά σας ἀπὸ τοὺς πλάνους αὐτοὺς καὶ πονηροὺς ὑποκριτάς, τοὺς Φραγγοπατέρας. Κλείσατε τὰ
 15 ὠτά σας καὶ μὴν ἀκούετε πλέον τὰς διδαχὰς τους, ὅτι εἶναι γεμάταις ψεύδους καὶ δόλου, καὶ ἐνθυμηθῆτε τὸν ἔνθεον ζῆλον καὶ τὴν εὐλάβειαν ὁποῦ εἶχαν οἱ πρόγονοί σας, ἐὰν θέλετε νὰ εἴσθε συμμέτοχοι τῶν θείων ἐπαγγελιῶν. Ἴδου ὅπου ἡμεῖς ὅλον τὸ χρέος μας ἐπληρώσαμεν πρὸς πάντας ὑμᾶς διὰ τοῦ παρόντος πατριαρχικοῦ καὶ νουθετικοῦ γραμματος, καὶ εἰ μὲν ὑπακούσετε
 20 εἰς τὰ γεγραμμένα ταῦτα, ἔχομεν καὶ ἡμεῖς τὸν μισθὸν μας κερδεμένον· εἰ δὲ καὶ παρακούσετε ὡς πεπλανημένοι ἄνθρωποι, θέλετε δώσει λόγον ἀναπολόγητον ἐν τῇ φρικτῇ ἡμέρᾳ τῆς ἐπιφανείας τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐν ἧ οὐκ ἔτι μένει καιρὸς μετανοίας καὶ διορθώσεως οὐδὲ τὸ ἄπειρον ἔλεος δεόμεθα νὰ νεύσῃ εἰς τὰς καρδίας σας, καὶ νὰ σᾶς
 25 φωτίσῃ νὰ κάμετε ὡς γράφομεν, ἵνα ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ ἡμετέρα εὐλογία εἴη μετὰ πάντων ὑμῶν. ΔΨΣ'».

Διὰ σπουδαίους δὲ λόγους, τοὺς ὁποίους ὁμως συγκεκριμένως ἀγνοοῦμεν, ἐπιχειρήσας ὁ Γαβριήλ Γ' ὑπερπόντιον πλοῦν μετέβη εἰς Χάλλην τῆς Σαξωνίας συνοδὸν ἔχων τὸν Ἀδριανουπόλεως Ἀθανάσιον, τὸν κατόπιν πατριάρχην διατελέσαντα (1709-1711). Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ δὲ ταύτῃ συνῆψε σχέσεις πρὸς τὸν Γαβριήλ ὁ τότε ἐν Ὁξωνίᾳ φοιτῶν Φραγκίσκος ὁ Προσαλέντης ὁ Κερκυραῖος, ὅστις καὶ ἐξέδωκε τῷ 1706, ἀναλώμασι πιθανῶς τοῦ Γαβριήλ, σπουδαῖον ἀπολογητικὸν ἔργον ὑπὸ τὸν περιέργον τίτλον: «Ὁ αἰρετικὸς διδάσκαλος ὑπὸ τοῦ ὀρθοδόξου μαθητοῦ ἐλεγχόμενος», ὅπερ καὶ ἀφιέρωσεν εἰς τὸν Γαβριήλ Γ' ¹. Ἀφορμὴν εἰς τὴν ἐκπόνησιν τοῦ ἔργου τούτου παρέσχεν

¹ Πλήρης ὁ τίτλος τοῦ βιβλίου τοῦ Προσαλέντη ἔχει ὡδε: Ὁ αἰρετικὸς διδάσκαλος ὑπὸ τοῦ ὀρθοδόξου μαθητοῦ ἐλεγχόμενος. Βιβλίον ἑπὶ χρήσιμον τοῖς ὀρθοδόξοις βεβαιοῦν τὰς παραδόσεις καὶ τὰ σοφίσματα τοῦ Βενιαμίν Οὐδρῶφ, διδασκάλου τοῦ ἐν Βρετανίᾳ Ἑλληνικοῦ Φροντιστηρίου· ἀφιερῶθ' ἐν τῷ παναγιωτάτῳ τε καὶ σοφωτάτῳ κυρίῳ ἡμῶν Γαβριήλ, ἀρχιεπισκόπῳ Κωνσταντινουπόλεως. Νέας Ῥώμης καὶ οἰκουμενικῷ

εἰς τὸν συγγραφέα ὁ ἐν τῷ Ἑλληνικῷ Φροντιστηρίῳ τῆς Ὁξωνίας καθηγητῆς Βενιαμὶν Οὐδρῶφ, ἴταμῶς προσβαλὼν «τὴν ἀγραφὸν τῶν Ἀποστόλων παραδόσιν» ἐν βιβλίῳ τυπωθέντι τῷ 1704. Ὁ Οὐδρῶφ ἐζήτησεν ἐπὶ πλέον καὶ προφορικῶς νὰ προσηλυτίσῃ τοὺς Ἑλληνας σπουδαστάς, ὑποσχόμενος εἰς αὐτοὺς διαφόρους παροχὰς καὶ κατορθώσας ὥστε ἐνιοὶ ἐκ τούτων νὰ ἐνστερνωσθῶσι τὰ διδάγματα αὐτοῦ καὶ νὰ ἀπαρνηθῶσι τὴν ὀρθόδοξον ἐκκλησίαν.

Πλὴν τῆς προμνημονευθείσης ἀποφάσεως αὐτοῦ κατὰ τῆς εἰς τὸ χυδαῖον λεκτικὸν μεταφράσεως τῶν Ἁγίων Γραφῶν ¹, τοῦ Γαβριήλ Γ΄ εἶνε γνωσταὶ καὶ πολλὰ ἄλλα κανονικὰ διατάξεις, ὧν κυριώτεραι αἱ ἑξῆς:

Κατὰ Ὀκτώβριον τοῦ 1702 ἀπόφασις, δι' ἧς τὴν Ῥαιδεστόν, ἐπισκοπὴν πρότερον οὖσαν τοῦ Ἡρακλείας, καὶ ὕστερον εἰς ἀρχιεπισκοπὴν τιμηθεῖσαν, παρεχώρησεν αὐτῆς τῷ Ἡρακλείας μητροπολίτῃ, ἔχοντι ἐν αὐτῇ τὸν θρόνον τοῦ ².

Κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1702 σιγίλλιον περὶ τῆς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Μονεμβασίας ἱεραῆς μονῆς τῆς Ἁγίας Θεοτόκου (Μαρδάτζας) ³.

Κατὰ Ἰανουάριον τοῦ 1703, πρᾶξις κυροῦσα τὰ τῆς ἐν Δρυϊνουπόλει μονῆς Κάμωνας.

Κατὰ τὸ ἴδιον ἔτος συγκατέταξε συνοδικῶς μεταξὺ τῶν ἁγίων τὸν ἀρχιεπίσκοπον Αἰγίνης Διονύσιον Σιγοῦρον, Ζακύνθιον, τοῦ ὁποίου τὸ λείψανον σφάζεται σήμερον ἐν Ζακύνθῳ θεωρούμενον θαυματουργόν ⁴.

Τὸ αὐτὸ ἔτος 1703, κατὰ μῆνα Ἰούνιον, ψήφῳ συνοδικῇ ὁ Γαβριήλ Γ΄ ἐκύρωσε κατ' αἴτησιν τῶν κατοίκων τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Κεφαλληνίας καὶ Ζακύνθου τὴν ὑπὸ Ἀγγέλου Συμμαχίου συντεταγμένην Ἀκολουθίαν εἰς τὸν ἅγιον Διονύσιον τὸν Σιγοῦρον καὶ πανήγυριν ἐκανόνισε «περιγραφομένην ἐν μόναις ταύταις ταῖς νήσοις» ⁵.

πατριάρχη, συντεθὲν δὲ καὶ τυπωθὲν σπουδῇ, ἐπιμελεία τε καὶ δαπάνῃ τοῦ ἐν Ἱεροδιακόνοις ταπεινοῦ Φραγκίσκου Προσαλέντου τοῦ Κερκυραίου, ἱκανὸν χρόνον τοῦ αὐτοῦ Βενιαμὶν Οὐδρῶφ ἐν Βρετανίᾳ ἀκούσαντος, κατὰ τὸ ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτοῦ κε'. Ἀμστελοδάμφ. Παρὰ Θεοδώρῳ καὶ Ἐνρίκῳ Βρούην, ἐν ἔτει ἀπὸ Χριστοῦ ρφς'. Εἰς 12^{ον}. Τὸ ἔργον τοῦτο μετετυπώθη τὸ δεύτερον ἐν Ἀθήναις τῷ 1862 ὑπὸ Παύλου Λάμπρου, προτάξαντος καὶ τὴν ὑπὸ Ἀνδρ. Μουστοξύδου βιογραφίαν τοῦ Προσαλέντου. Βλ. καὶ Εὐλογίου Κουρῖλα Λαυριώτου, Θεόκλητος ὁ Πολυειδής καὶ τὸ Λεύκωμα αὐτοῦ ἐν Γερμανίᾳ, «Θρακικά», τ. Δ' (1933) σ. 131.

¹ Βλ. σ. 6-7.

² Μελετίου Ἀθηναίων, Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία, τ. Γ', σελ. 4-84. Βλ. καὶ Παράρτημα ΙΖ' τόμου περιοδ. Φιλολογικοῦ Συλλόγου Κωνσταντινουπόλεως, σ. 86-7.

³ Ἀπόκειται ἐν τῇ Ἐθνικῇ Βιβλιοθήκῃ τῶν Παρισίων, Supplement Grec, ἀριθ. 704-7. Βλ. «Νέον Ἑλληνομνήμονα», τ. Γ' (1906), σ. 384.

⁴ Ν. Κατράμη, Φιλολογικὰ Ἀνάλεκτα, ἐν Ζακύνθῳ 1880, σελ. 278.

⁵ Ἐκδόδοται ἡ ἐπιστολὴ αὐτῆ τοῦ Γαβριήλ Γ΄ μετὰ πλείστον σφαλμάτων ἐν ἀρχῇ τῆς ἐν Ἀθήναις ἐπιμελείᾳ Σεργίου τοῦ Ῥαφτάνῃ τῷ 1844 τυπωθείσης Ἀκολουθίας τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Διονυσίου τοῦ Νέου, σ. ζ'-ιδ'. Πρβλ. Κωνσταντίνου τοῦ

Κατ' Ἀπρίλιον τοῦ ἰδίου ἔτους 1703 πρᾶξις κυροῦσα τὰ δίκαια τῆς ἐν Χίφ μονῆς τοῦ Προδρομόν τῶν Μουνδῶν.

Περὶ μεταθέσεως τοῦ κατὰ καιρὸν Καισαρείας τῆς Παλαιστίνης εἰς τὸν θρόνον Ἱεροσολύμων.

Τῇ 12 Ἰανουαρίου 1704 πρᾶξις ἐπιτρέπουσα τῷ ἱεροκέρυκι Ἠλία Μηνιάτῃ «τὴν ἐπιστασίαν τοῦ διδασκαλικοῦ ὑπουργήματος»¹.

Κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1704 Σιγίλλιον, δι' οὗ κηρύσσεται σταυροπηγιάκον τὸ ἐν Σητεία τῆς Κρήτης μοναστήριον τῆς Θεοτόκου Ἀκρωτηριανῆς (σήμερον Τοπλοῦ).

Μηνὶ Ἰουλίῳ 1704 Συνοδικὸν γράμμα περὶ τῆς εορτῆς τῆς ἁγίας Εὐφημίας. Συνυπογράφονται ὁ Ἐφέσου Θεοφάνης, ὁ Ἡρακλείας καὶ Ἐραιδεστοῦ Νεόφυτος, ὁ Κυρίκου Κύριλλος, ὁ Νικομηδείας Παρθένιος, ὁ Χαλκηδόνος Κωνστάντιος, ὁ Τραπεζοῦντος Νεκτάριος, ὁ Κρήτης Ἰωάσαφ καὶ ὁ Προϊλάβου Γρηγόριος².

Μηνὶ Αὐγούστῳ τοῦ 1704 Ἀπόφασις κατὰ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Χαλδείας Φιλοθέου, παρ' ἐνορίαν ἐπεμβαίνοντος εἰς χωρία τοῦ μητροπολίτου Τραπεζοῦντος³.

Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος 1704 Πρᾶξις ἀποκαθιστῶσα σταυροπηγιακὴν τὴν ἐν Χίφ μονὴν Μηνᾶ, Βίκτωρος καὶ Βικεντίου.

Κατὰ τὸ ἔτος 1705, Ἀπριλίου α', ἰνδ. γ'. Σιγίλλιον περιλαμβάνον λύσεις ζητημάτων προβληθέντων ὑπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου πρῶτῃν Ἀχιριδῶν καὶ προέδρου τῆς μητροπόλεως Βοδενῶν Γερμανοῦ, καὶ ἀποδοκιμασία τῆς μὴ φανερᾶς ἐκφωνήσεως τοῦ «Λάβετε, φάγετε» ἐν τῇ θείᾳ μυσταγωγίᾳ⁴.

Κατ' Αὐγουστον τοῦ ἰδίου ἔτους 1705 Περὶ τῶν Σιναϊτῶν⁵.

ἐξ Οἰκονόμων, Τὰ Σφζόμενα Φιλολογικά Συγγράμματα, τ. Α', σ. 345 καὶ τὰς σχετικὰς περὶ Ἁγίου Διονυσίου ἐργασίας τοῦ Σπυρ. δὲ Βιάζη καὶ τοῦ Λ. Ζῶη, Ὁ Ἁγιος Διονύσιος, σ. 42-6.

¹ Βλ. περιοδ. «Πανδώραν» τ. ΙΕ', σ. 580.

² Καισαρίου Δαπόντε, Ἱστορικὸς Κατάλογος τῶν καθ' ἡμᾶς χρηματισάντων ἐπισήμων Ῥωμαίων κλπ., ἐν Κ. Ν. Σάθα, Μεσαιωνικὴ Βιβλιοθήκη, τ. Γ', ἐν Βενετίᾳ 1872, σ. 99-100. Μ. Ι. Γεδεῶν, Χρονικά τοῦ Πατριαρχικοῦ οἴκου, σελ. 178 κ. ἐ. «Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια» Κωνσταντινουπόλεως, τ. Δ' σ. 572. Α. Παπαδοπούλου Κεραμέως, Κατάλογος τῶν ἐν τῷ Ἑλλην. Φιλολογ. Συλλόγῳ Κωνσταντινουπόλεως χειρογράφων, ἐν Παραρτήματι ΙΘ' τόμ. Περιοδικῷ σ. 108.

³ Π. Τριανταφυλλίδου, Φυγάδες, σ. 144-6.

⁴ Μαργαρίτου Κωνσταντινίδου, Γράμματα ἐκ τοῦ Ἀρχείου τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος Τεργέστης, ἐν «Ἐκκλησιαστικῷ Φάρῳ» Ἀλεξανδρείας, ἔτ. Δ' (1911), τ. Η' σ. 138-184. Μ. Ι. Γεδεῶν, Κανονικαὶ Διατάξεις, τ. Α', σ. 106-135 καὶ τ. Β' σ. 406-417, Καλλινίκου Δελλικάνη. Τὰ ἐν τοῖς κώδιξι τοῦ πατριαρχικοῦ ἀρχιεπισκοπικοῦ σφζόμενα ἐπίσημα ἐκκλησιαστικὰ ἔγγραφα, τ. Γ', σ. 812-821.

⁵ Παύλου Νεοκλέους, Τὸ κανονικὸν δίκαιον τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου τῶν Ἱεροσολύμων ἐπὶ τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Σινᾶ, ἐν Κωνσταντινουπόλει, 1868, σ. 119-128.

Κατὰ Μάρτιον τοῦ 1706. Σιγίλλιον, δι' οὗ καθίσταται σταυροπηγιακὸν τὸ ἐν Μήλῳ μοναστήριον τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Σιδεριανοῦ, ὅπερ πρότερον ἦτο μετόχιον τῆς ἐν Πάτμῳ μονῆς τοῦ ἁγίου Ἰωάννου.

Κατ' Ἀπρίλιον τοῦ ἰδίου ἔτους 1706 Σιγίλλιον περὶ τοῦ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Τραπεζούντος μοναστηρίου τοῦ ἁγίου Γεωργίου ἐπιλεγομένου Περιστερεώτα¹.

Τῷ αὐτῷ ἔτει 1706, ἐν μηνὶ Αὐγούστῳ, ἰνδ. ιδ' Σιγίλλιον περὶ τῆς κατὰ τὴν ἐπισκοπὴν Κυδωνίας ἐν Κρήτῃ καὶ κατὰ τὸ χωρίον Μουρνιῆς μονῆς τοῦ ἁγίου ἱερομάρτυρος Ἐλευθερίου².

1706, Νοεμβρίου 15. Σιγίλλιον περὶ τοῦ ἐν τῇ νήσῳ Σύμῃ μονυδρίου σεμνυνομένου ἐπ' ὀνόματι τοῦ παμμεγίστου Ταξιάρχου³.

1707, Ἰανουαρίου 15 Σιγίλλιον περὶ τῆς ἐν Λακεδαίμονι μονῆς τῶν Ἁγίων Ἀναργύρων. Ἄρχ. «Τὸ τοὺς ἐπ' εὐσεβείᾳ σεμνυνομένους...»⁴.

1707, μηνὶ Ὀκτωβρίῳ, ἰνδ. α'. Ἐπιστολὴ πρὸς τὸν Πισιδίας μητροπολίτην περὶ συνοικεσίου τινὸς ἕξ ἀγχιστείας, ἐπιτραπέντος παρὰ τῆς Ἐκκλησίας διὰ φιλανθρωπίας καὶ διὰ λόγους συγκαταβάσεως καὶ οἰκονομίας. Ἄρχ. «Πολυτρόπως εἶδεν ἡ ἐκκλησιαστικὴ πρόνοια» κτλ.⁵.

Ἀχρονολόγητος συνοδικὴ ἐπιστολὴ πρὸς τὸν πατριάρχην Ἀλεξανδρείας Γεράσιμον τὸν Β' περὶ καινοτομίας τινὸς αὐτοῦ, καταγγελλθείσης τῇ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ παρὰ τοῦ μητροπολίτου Λιβύης, τοῦτέστιν ὅτι «ἐν τῇ θεῖᾳ εὐχαριστίᾳ, ἔπαρὰ τὸ ἄνωθεν ἐπικρατήσαν ἔθος, τὰ μὲν Κυριακὰ λόγια, τὸ «λάβετε» καὶ τὰ ἕξις ἀδιαπύστῳ φωνῇ λέγεσθαι παρὰ τοῦ ἱερουργούντος αὐτῆς τε (τῆς ὑμ. μακαριότητος) καὶ πάντων τῶν ὑπ' αὐτὴν ἱερέων — ἅτινα

¹ Ἀπόκειται ἐν τῇ Ἑθνικῇ Βιβλιοθήκῃ Παρισίων, Supplement Grec, ἀριθ. 704-7. «Νέος Ἑλληνομνήμων», τ. Γ' (1906), σ. 385. Κ. Ν. Παπαμιχαλοπούλου, Περιήγησις εἰς τὸν Πόντον, Ἀθήνησι 1903, σ. 99 καὶ 112-120.

² «Χριστιανικὴ Κρήτη», Ἔτ. Β' (1914), τευχ. Β', σ. 217-222. Ἐκ κώδικι τοῦ Νεοφύτου Λητζᾶς καὶ Ἀγράφων ἀποκειμένῳ παρὰ τῷ Πανιερωτάτῳ μητροπολίτῃ πρ. Παραμυθίας κ. Ἀθηνᾶγορα ὑπάρχει ἐπιστολὴ τοῦ Πατριάρχου Γαβριήλ Γ' τοῦ 1706 πρὸς τὸν πρῶν Ἀχριδῶν καὶ πρόεδρον Βοδενῶν Γερμανόν. Ταύτην οὐκ ὀλοκληρωτικῶς ἐξέδωκεν ὁ Μ. Γεδεών, Τοῦ Γραικορρωμαϊκοῦ Νομικοῦ τὰ παραλειπόμενα. Ζητήματα προβληθέντα παρὰ τοῦ πρῶν Ἀχριδῶν προέδρου Βοδενῶν, καὶ ἀποκρίσεις περὶ αὐτῶν. (Ἐκκλησ. Ἀλήθεια ἔτ. Γ' σ. 357-365).

³ Δημοσθ. Χαβιαρᾶ, Συλλογὴ χριστιανικῶν ἐπιγραφῶν καὶ περιγραφῆ χριστιανικῶν ἀρχαιοτήτων τῆς νήσου Σύμης, «Βυζαντινὰ Χρονικά», ἔτ. ΙΘ' (1912), σ. 147-170.

⁴ Ἐξεδόθη ὑπὸ Ἀγχιλαίου Σγουρίτσα ἐν τῷ ἔργῳ του «Βασσαρᾶς — Βέρροια», ἐν Ἀθήναις 1903, σ. 126 κ. ἑ. Πρβλ. Φαίδωνος Κουκουλέ, Αἰ ἐν τῷ πρῶν δῆμῳ Οἰνούδος Μοναί, περιοδ. Μαλεβός, ἔτ. Δ' (1924), σ. 302).

⁵ Μ. Ι. Γεδεών, Κανονικαὶ Διατάξεις, τ. Β', σ. 410-2. Α. Παπαδοπούλου Κεραμῆως, Κατάλογος τῶν ἐν τῷ Ἑλλην. Φιλολογικῷ Συλλόγῳ Κωνσταντινουπόλεως χειρογράφων, ἐν Παραρτήματι ΙΘ' τ. τοῦ περιοδικοῦ, σ. 99. Ὁ Γεδεών παρέλιπε νὰ σημειώσῃ τὴν χρονολογίαν τοῦ ἔγγραφου κατὰ τὴν ἔκδοσίν του.

αὐτοὶ τε οἱ Ἀπόστολοι καὶ ἐφεξῆς οἱ διάδοχοι αὐτῶν ἄχρι καὶ ἡμῶν, μιμούμενοι τὸν πρωτογενῆ τῶν μυστηρίων, τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, μεγαλοφώνως προφέρουσι, τὴν δὲ ἔντευξιν καὶ τὴν ἐπίκλησιν τοῦ παναγίου Πνεύματος, ⁵τουτέστι τὸ «ποιήσον» κτλ., ἥτις ἀπὸ τῆς πρώτης καταβολῆς τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας ἄχρι δεῦρο μυστικῶς τελεῖται παρὰ τοῦ ἱερέως, ἀνάπαλιν ἐκφωνεῖσθαι μεγαλοφώνως» κτλ.¹

Σφύζεται ὡσαύτως τοῦ Γαβριὴλ Γ' ἐπιστολὴ φιλικὴ καὶ ἀδελφικὴ πρὸς τὸν προμνησθέντα πατριάρχη Ἀλεξανδρείας Γεράσιμον περὶ τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως, κατὰ τὴν κοινὴν γεγραμμένην φράσιν τῷ 1702. Ἐν τέλει τῆς ἐπιστολῆς ταύτης ἐπάγεται ὁ Γαβριήλ: «Εἰ δὲ καὶ ἀφήσει (ἢ σὴ μακαριότης) τὴν καινοτομηθεῖσαν ὑπ' αὐτῆς παραλλαγὴν νὰ ἐνεργῆται αὐτόθι, τότε θέλει ἀκολουθῆσει πάλιν παρὰ τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου τὸ ποιητέον, ὅστις πρὸς τοῖς ἄλλοις προνομίοις κέκτηται διευθετεῖν καὶ ὀυθμίζειν τὸ ἀπανταχοῦ χριστιανικὸν πλήρωμα εἰς τὰ ὁρθὰ τῆς Ἐκκλησίας δόγματά τε καὶ διατάγματα καὶ τὰς ἐξ ἀρχῆς παραδόσεις, καὶ ἐπιβλέπειν δριμύτερον ἐπὶ τοὺς παρεκτροπομένους τῶν ἐκκλησιαστικῶν διατάξεων τε καὶ παραδόσεων»².

Ἐπίσης σφύζεται ἐν βιβλίῳ τοῦ Ἁγίου Τάφου περιέχοντι γράμματα πατριαρχικά, γράμμα τοῦ Γαβριὴλ Γ' πρὸς τὸν μητροπολίτην Σμύρνης περὶ τοῦ ἀναγινώσκειν τὰ βιβλία τῆς παλαιᾶς καὶ νέας Διαθήκης «εἰς ἑλληνικὴν φράσιν καὶ διάλεκτον»³. Ἀναμνησθεὶς δ' ὁ Γαβριήλ Γ' τὴν παρὰ Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως κατάκρισιν τῆς παραφράσεως τοῦ ἱερομονάχου Μαξίμου τοῦ Καλλιουπολίτου ἀποσκορακίζει τὸ παρὰ τοῦ Ἰησοῦίτου Φραγκίσκου συγγραφὴν περὶ καθαρτηρίου-πυρὸς βιβλιάριον, οὗ «πολλὰ τεύχη τυπωσάμενος (ὁ συγγραφεὺς) πανταχοῦ ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς μέρεσι διέσπειρεν εἰς ἀπάτην καὶ ὑποσκελισμὸν τῶν ἀπλουστέρων θρημμάτων τῆς ἀνατολικῆς ἀγίας τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας». Διὰ τοῦ γράμματος τούτου συνιστᾷ ὁ Γαβριήλ τὸν ἀφανισμὸν καὶ τῆς παραφράσεως τοῦ Μαξίμου καὶ τοῦ ὡς εἴρηται βιβλιαρίου τοῦ Φραγκίσκου καὶ μάλιστα τῆς κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον παρὰ τοῦ ἱερομονάχου Σεραφεῖμ τοῦ Μυτιληναίου μετατυπώσεως τῆς τοῦ Μαξίμου παραφράσεως, περὶ ἧς τὸ γράμμα λέγει τάδε: «Ἦδη δὲ πάλιν κατὰ τὸν παρόντα χρόνον ἱερομόναχός τις Σεραφεῖμ ὀνόματι, ἐκ Μυτιλήνης ὀρμώμενος, φρονηματισθεὶς ἐτόλμησεν ἐξ ἀφρόνων φρενῶν ἰδίᾳ αὐτονομία ἐκδοῦναι αὐθις ἐκείνην τὴν εἰς κοινὴν διάλεκτον μετάφρασιν τοῦ Μαξίμου, τὴν κατὰ τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον καὶ τὸν Ἀπόστολον καὶ τὴν ἀποκάλυψιν τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου,

¹ Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου, Ἐπιστολαί. Ἐν Τεργέστη 1878, σ. 112-5. Ἀθ. Παπαδοπούλου Κεραμέως, Κατάλογος τῶν ἐν τῷ Ἑλλην. Φιλολογ. Συλλόγῳ Κων/πόλεως χειρογράφων, ἐνθ' ἀν. σ. 101. Μ. Ι. Γεδεών, Κανονικαὶ Διατάξεις τ. Β', σ. 409-410.

² Γεδεών, Ἐνθ' ἀν.

³ Βλ. καὶ σ. 7.

καὶ μετατυπώσας εἰς μικρότερον μῆκος διὰ λεπτιῆς καὶ μικρᾶς στάμπας τὸ βιβλίον, χωρὶς τοῦ κειμένου, μόνην τὴν ἐξήγησιν ἐξέδωκε, διασπείρας τοῖς βουλομένοις ἀγοράζειν τὰ βιβλία». Ἡ ἐπιστολὴ ἐγράφη τῷ 1704¹.

Κατὰ τὸ 1707. Ἀπόφασις ἀποδοκιμάζουσα τὸ ἔθος τῶν μητροπολιτῶν Μηθύμνης τοῦ λαμβάνειν τὰ τῆ ἀυτόθι μονῆ τοῦ Ταξιάρχου Μανταμάδου ἀφιερώματα εἰς εἶδη τε καὶ κτήματα.

Τῷ ἰδίῳ ἔτει 1707 Σιγίλλιον περὶ τῆς ἐν Σκοπέλῳ σταυροπηγιακῆς μονῆς τοῦ τιμίου Σταυροῦ.

Τῷ αὐτῷ ἔτει 1707, μηνὶ Μαΐῳ. Πράξις κυροῦσα τὰ σταυροπηγιακὰ δίκαια τῆς ἐν Αἴνῳ μονῆς Σκαλωτῆς.

Κατὰ Μάϊον ὡσαύτως τοῦ ἰδίου ἔτους 1707 Πράξις προβιβάζουσα εἰς σταυροπηγιακὴν τὴν τέως ἑνοριακὴν ἐν Σκοπέλῳ μονὴν τῶν Ταξιαρχῶν.

Κατὰ Ἰούνιον τοῦ αὐτοῦ ἔτους 1707 Σιγίλλιον περὶ τοῦ ἐν Ῥαδολίβῳ τῆς Δράμας μονυδρίου Βορίσκου.

Σιγίλλιον ἐν ἔτει 1706 ἀπολυθὲν περὶ τῆς ἐν Τραπεζοῦντι μονῆς Περιστερεώτα. Τὸ σιγίλλιον σφύζεται ἐν τῇ ἐν Παρισίοις Ἐθνικῇ Βιβλιοθήκῃ.

Γράμμα πρὸς τὸν ἀρχιεπίσκοπον Ἄνδρου Ἰωάσαφ, ἵνα οὗτος ἐξετάσῃ ἐπὶ τῇ βάσει μαρτυρικῶν καταθέσεων τῶν αἰδεσιμωτάτων κληρικῶν καὶ ἐντιμοτάτων ἀρχόντων τῆς νήσου τίς ὁ ἰδιοκτῆτης τῆς παλαιᾶς ἐκκλησίας Παναγίας Καταφυγιωτίσεως, ἣν διημφισβήτησαν ἡ μονὴ τοῦ Ἁγίου Νικολάου εἰς τὰ Σόρα καὶ ὁ πρωτόπαπας κτῆ Ἰωάννης Μηνδρινός. Τὸ γράμμα τοῦ πατριάρχου Γαβριήλ φέρει χρονολογίαν αψγ΄.

Πράξις ἀχρονολόγητος κυροῦσα τὰ δίκαια τῆς ἐν Θεσσαλονίκῃ μονῆς τῶν Βλατέων.

Πράξις ἀχρονολόγητος, δι' ἧς ὁ Γαβριήλ Γ΄ ὑπέταξεν ὡς ἑνοριακὰς τῇ μητροπόλει Ἀθηνῶν τὰς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ταύτῃ μονὰς, πλὴν τῆς Πεντέλης.

Πράξις ὡσαύτως ἀχρονολόγητος, ὀρίζουσα ὅτι τὰ χωρία Καρατῆ, Ἀτζιπόπουλον, Ἐπισκοπή, Κυριάννα, Ἀντάνασσο καὶ Περιβόλι εἶνε ἑνοριακὰ τῆς ἐν Κρήτῃ ἐπισκοπῆς Ῥεθύμνης.

Εἰς δὲ τὴν ἐν Γαυρεΐῳ τῆς Ἄνδρου μονὴν τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς, τῆς ἐπικεκλημένης Ἁγίας, ἀπόκειται σιγίλλιον τοῦ Γαβριήλ Γ΄ περὶ ὑποτάξεως εἰς τὴν μονὴν ταύτην τοῦ ἐν Βιταλίῳ παλαιοῦ καὶ σεβασμίου ναοῦ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Ξανεμίτη². Τὸ σιγίλλιον τοῦτο, ἀνέκδοτον ὄν, ἔχει ὧδε.

¹ Ἀθ. Παπαδουπούλου Κεραμέως, Κατάλογος τῶν ἐν τῷ Ἑλλην. Φιλολογ. Συλλόγῳ Κωνσταντινουπόλεως χειρογράφων, ἐνθ. ἀν., σ. 101. Βλ. καὶ σ. 6-7 παρουσίας μελέτης. Βλ. καὶ Γαβριήλ τοῦ Γ΄, Οἰκουμενικοῦ πατριάρχου, Συνοδικαὶ ἀποφάσεις (1705), ἐν «Ἐκκλησιαστικῇ Ἀληθείᾳ» Κωνσταντινουπόλεως, τ. Γ΄, σ. 532 κ.έ.

² Ναοῦ καὶ οὐχὶ μοναστηρίου, ὡς ἐξ ἀνεπιστάσις σημειοῦται ὁ Μ. Ι. Γεδεών εἰς τοὺς Πατριαρχικούς αὐτοῦ Πίνακας, σ. 616.

† Γαβριήλ ἑλέφ Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ῥώμης
καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης.

† Πρὸς πολλοῖς ἄλλοις τῶν προτερείων κανονικὸν καὶ τοῦτο προνό-
μιον ἐπεδαψιλεύθη τῇ καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ παρὰ τῶν ἐν
5 οἰκουμενικαῖς συνόδοις ἀνεληθόντων θεοφόρων πατέρων, ἄδειαν ἔχειν δηλαδὴ
κατὰ πάντα καιρὸν τὸν τὰς πατριαρχικὰς ἡνίας ἰθύνοντα σταυροπήγια ἐξε-
γάζεσθαι ἐπὶ πατριαρχικῷ τῷ ὀνόματι ἐν πάσαις μάλιστα ταῖς ὑποκειμέναις
ἐπαρχίαις τῷ πατριαρχικῷ, ἀποστολικῷ τε, καὶ οἰκουμενικῷ θρόνῳ, παραλαμ-
βάνειν τε θείους καὶ ἱερὸς ναοὺς καὶ σεπτὰ καταγώγια καὶ ὑπὸ τὴν πατριαρ-
10 χικὴν ἄγειν περιωπὴν, καὶ ἐλεύθερα αὐτὰ ἀποκαθιστᾶν πάσης, καὶ παντοίας
ἀπαιτήσεως, καὶ ὀχλήσεως τοῦ κατὰ τόπον ἀρχιερέως, πολλῶ δὲ μᾶλλον
δεικνύειν εἴωθε τὴν τοιαύτην περιποίησιν ὁ κατὰ καιροὺς ὑπὸ θεοῦ τὴν
πατριαρχικὴν προστασίαν ἐμπιστευθεὶς τοῖς κινδυνεύουσιν ἐρημωθῆναι περι-
στάσεσιν ἐπιβλαβέσι, καὶ διὰ τοῦτο βοήθειας, καὶ ἀντιλήψεως χηρίζουσιν ἱεροῖς
15 καὶ θείοις καταγωγίσι, ὅπερ ἔθος ὡς ἐπωφελὲς καὶ συντηρητικὸν τῶν τοῦ
Θεοῦ σκηνωμάτων οὐ διέλιπε μέχρι τοῦ νῦν διηνεκῶς ἐνεργούμενον τῇ
καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ, κηδεμονίᾳ καὶ λόγοις ἀρίστοις τὰ
ὑπ' αὐτὴν διευθετούσῃ μετὰ τῆς προσηκούσης ἐπιμελείας καὶ σκέψεως.

Ἐπειδὴ τοιγαροῦν καὶ κατὰ τὴν ἀρχιεπισκοπὴν Ἄνδρου ἐν τοῖς ὑπο-
20 κειμένοις χωρίοις, καὶ κτήμασι τῷ σεβασμῷ πατριαρχικῷ σταυροπηγιακῷ
μοναστηρίῳ τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς εὐρίσκειται παλαιός, καὶ σεβάσιμος ναός,
ἐπ' ὀνόματι σεμννόμενος τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ κοινῶς λεγομένου Ξανε-
μίτη, ὅστις μηδένα κεκτημένος τὸν ἐπιτηροῦντα, καὶ περιέποντα αὐτόν, καὶ
ὑπ' οὐδενὸς ἐπισκεπτόμενος, καὶ ἐπιμελούμενος, κινδυνεύει γενέσθαι χρόνου
25 παρανάλωμα, καὶ ἀφανισθῆναι ἐκ μέσου, οὗ ἔνεκα ὁ θεοφιλέστατος ἀρχιεπί-
σκοπος Ἄνδρου, ἐν ἁγίῳ πνεύματι ἀγαπητὸς ἡμῶν ἀδελφὸς καὶ συλλειτουργ-
γὸς κὺρ Γρηγόριος, τὴν ἀπειλουμένην ἐρήμωσιν τοῦ ἱεροῦ αὐτοῦ ναοῦ θεα-
σάμενος, καὶ περιαλήσας, ἔγνω μὴ παριδεῖν ἐκεῖνον παντάπασι ἀπρονόητον,
ἀλλὰ τὴν ἐνδεχομένην βοήθειαν αὐτῷ παρασχεῖν, καὶ ἀναχαιτίσαι αὐτόν τῆς
30 παντελοῦς καταστροφῆς, κἀντεῦθεν διανοήθη πρὸς σύστασιν αὐτοῦ μάλιστα
καταστῆσαι αὐτόν πατριαρχικὸν σταυροπήγιον, καὶ ἐλεύθερον, καὶ παντὸς
βάρους, καὶ δουλαγωγίας, καὶ καταδυναστείας ἀνώτερον διὰ φιλοτιμίας ἐκκλη-
σιαστικῆς, καὶ πατριαρχικῆς χάριτος τὸν ἐλεύθερον τρόπον, καὶ τὸν ἀδούλω-
τον χαριζόμενος αὐτῷ, καὶ λόγῳ προμηθείας ὑποθεῖναι τὸν αὐτόν τοῦτον
35 ναὸν τῇ περιθάλψει τοῦ σφζομένου σὺν θεῷ διαληφθέντος σεβασμίου πατριαρ-
χικοῦ μοναστηρίου τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς, ὅπως ἐκεῖνῳ συναφθεὶς ἀναξωπυ-
ρηθῆ μικρὸν διὰ τῆς ἀντιλήψεως ἐκεῖνου, καὶ κυβερνήσεως, ἀνθ' ὅτου καὶ
ἤξιωσεν ἡμᾶς κατασφαλισθῆναι τὴν σταυροπηγιακὴν φιλοτιμίαν, καὶ κλησιν
τοῦ ἱεροῦ αὐτοῦ ναοῦ, καὶ τὴν προμήθειαν τῆς ἐνώσεως αὐτοῦ πρὸς τὸ

ῥηθὲν μοναστήριον τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς διὰ πατριαρχικοῦ συνοδικοῦ σιγιλ-
λιώδους γράμματος.

Τούτου χάριν τὴν ἀξίωσιν αὐτοῦ εὐμενῶς ἀποδεξάμενοι ὡς πρὸς θεάρε-
στον ἀφορῶσαν σκοπόν, ἄλλως καὶ φροντίζειν ὀφείλοντες τῆς συστάσεως, καὶ
διαμονῆς, καὶ βελτιώσεως τῶν ἱερῶν ναῶν, καὶ θείων καταγωγίων τῶν ἑκα- 5
σταχοῦ εὐρισκομένων, γράφομεν καὶ ἀποφαινόμεθα συνοδικῶς μετὰ τῶν
περὶ ἡμᾶς ἱερωτάτων ἀρχιερέων καὶ ὑπερτίμων, τῶν ἐν ἀγίῳ πνεύματι ἀγα-
πητῶν ἡμῶν ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν, ἵνα ὁ εἰρημένος ναὸς τοῦ Ἁγίου
Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, Ξανεμίτη ἐπικεκλημένου, εἴη καὶ λέγηται ἀπὸ τοῦ
νῦν σταυροπήγιον, ἀδούλωτον, ἀδέσποτον, ἀκαταπάτητον καὶ ἀνενόχλητον 10
παρὰ παντὸς προσώπου, καὶ παντελεύθερον εἰς τὸν ἐξῆς ἅπαντα αἰῶνα,
μηδενὶ μηδὲν ὀφειλὸν παρέχειν, μνημονευομένου ἐν αὐτῷ, κατὰ τὴν συν-
ῆθειαν, τοῦ πατριαρχικοῦ ὀνόματος, καὶ ἡ περὶ αὐτὸ προνοηθεῖσα προμήθεια
τοῦ εἶναι ἡνωμένον τῷ πατριαρχικῷ σταυροπηγιακῷ σεβασμίῳ μοναστηρίῳ
τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς, καὶ περιθάλλεσθαι ὑπ' ἐκείνου, ἔχη τὸ κύρος, καὶ τὴν 15
ἰσχύν, καὶ τὸ βέβαιον ἀναντιρρήτως, καὶ οἱ ὀσιώτατοι πατέρες τοῦ ἱεροῦ
μοναστηρίου τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς ἄδειαν ἔχουσι παραλαβεῖν εἰς τὴν αὐτῶν
διοίκησιν τὸν ῥηθέντα ναόν, καὶ δεσπύζωσιν αὐτοῦ μετὰ πάντων τῶν κτη-
μάτων αὐτοῦ, καὶ διέπωσι, καὶ διακυβερνώσιν ὡς οἰκεῖον μετόχιον, φροντί-
ζοντες τῆς βελτιώσεως, καὶ αὐξήσεως, καὶ καλλιιεργείας αὐτοῦ προθύμως καὶ 20
ἀόκνως, παρ' οὐδενὸς ἐνοχλούμενοι, ἢ ἐπηρεαζόμενοι. Ὅς δ' ἂν τις ὀψέποτε
διανοηθῆ ἀνατρέψαι τὴν σταυροπηγιακὴν φιλοτιμίαν, καὶ κλησιν τοῦ ἱεροῦ
αὐτοῦ ναοῦ αὐτὸν τῆς ἐνώσεως τῶν πατέρων τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς,
καὶ τῆς αὐτῶν διοικήσεως καὶ ζημίαν εἴη τάξεως, ὁ
τοιούτος ἀφωρισμένος εἴη ἀπὸ θεοῦ Κυρίου Παντοκράτορος, καὶ κατηραμέ- 25
νος, καὶ ἀσυνγώρητος, καὶ ἄλυτος μετὰ θάνατον, αἱ πέτραι καὶ ὁ σίδηρος
λυθήσονται, αὐτὸς δὲ οὐδαμῶς, καὶ ἴδιοι, καὶ ταῖς πατριαρχικαῖς
καὶ συνοδικαῖς ἀραῖς ὑπόδικος. Ὅθεν ἀσφάλειαν ἐγένετο καὶ τὸ
παρὸν πατριαρχικὸν συνοδικὸν σιγιλλιῶδες ἐν μεμβράναις ἐπιβεβαιωτήριον
γράμμα, καὶ ἐπεδόθη τῷ πατριαρχικῷ σταυροπηγιακῷ ἱερῷ, καὶ σεβασμίῳ 30
μοναστηρίῳ τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς. Ἐν ἔτει αψδ', μηνὶ ἰουλίῳ, ἰνδ. ιβ'.

† Γαβριήλ ἐλέω θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ῥώμης
καὶ οἰκουμενικὸς πατριάρχης.

† Ὁ Ἐφέσου Κωνσταντίας.	
† Ὁ Ῥαιδεστοῦ	35
† Ὁ	
† Ὁ Νικομηδείας Παρθένιος.	
† Ὁ Χαλκηδόνος Νεόφυτος.	
† Ὁ Ἰωάσαφ.	
† Ὁ Τραπεζοῦντος Νεκτάριος.	40
† Ὁ Λέσβου Γρηγόριος.	
† Ὁ Ἄνδρου Γρηγόριος.	

Τὸ σιγίλλιον, πλάτους 0,55, ἐπὶ διφθέρας δὲ γεγραμμένον, εἶνε διάτρητον εἰς ἕξ μέρη, ἀκριβῶς δι' ὧν διέρχεται ἡ μεταξίνη ταινία τοῦ ἀπ' αὐτῆς ἀπωρημένου μολυβδοβούλλου, ἐφ' οὗ ἀναγινώσκεται, κεφαλαιώδεις γράμμασι κεχαραγμένη, ἡ ἑξῆς ἐπιγραφή: † *Γαβριήλ ἑλέω θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως Νέας Ῥώμης καὶ οἰκουμενικὸς πατριάρχης. αψβ'.*

Πλὴν ἄλλων δωρεῶν καὶ ἀφιερωμάτων ὁ Γαβριήλ Γ' κατεσκεύασε τῷ 1703 καὶ τὸν ἄμβωνα τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Μ. Ἐκκλησίας¹.

Πάντες οἱ περὶ τοῦ Γαβριήλ Γ' γράψαντες χαρακτηρίζουσι αὐτὸν εὐφημότατα, ἐξαιρόντες τὴν παιδείαν καὶ ἀρετὴν αὐτοῦ. Ὁ Μελέτιος Ἀθηνῶν ἱστορεῖ αὐτὸν ὡς «ἄνδρα νουνεχῆ, φρόνιμον, πρῶον καὶ εἰρηνικόν, ὁσίως καὶ θεαρέστως διυθύναντα τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον». Ὁ Δημήτριος Προκοπίου ἐν τῇ ἐπιτετημημένῃ ἀπαριθμῆσει τῶν λογίων Γραικῶν χαρακτηρίζει τὸν Γαβριήλ Γ' ὡς «ἄνδρα εἰδήμονα τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ τῆς ἱερᾶς Γραφῆς ἔμπειρον, θεομὸν δ' ἔραστην τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀκολουθίας καὶ τάξεως», προσθέτει δ' ὅτι «ἐσπούδαξε τὰς θείας Γραφὰς καὶ τὰ τῶν ἁγίων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας συγγράμματα, ἐξ ὧν ἀρῦόμενος φιλοπόνως ψυχοφελεῖς διδασκαλίας, ἐδίδασκε μετὰ πολλοῦ ζήλου καὶ ἀγάπης τὸν χριστεπώνυμον λαόν»².

Ἐξύμνησε δὲ λαμπρῶς τὰς ἀρετὰς τοῦ Γαβριήλ Γ' τῷ 1703 ὁ πολυμαθῆς Διαμαντῆς ὁ Ῥύσιος, περὶ οὗ εἴπομέν τινα ἐν τοῖς πρόσθεν, συνοδικῶς ἀπαγγείλας προσφώνημα³. Ἐγραψαν δ' ἐπίσης ἐγκώμιον εἰς αὐτὸν Ἀντώνιος ὁ Βυζάντιος καὶ Ἰάκωβος Μάνος ὁ Ἀργεῖος, ἀμφοτέρω ἐκ τῶν ἐπιφανῶν διδασκάλων τῆς Πατριαρχικῆς Ἀκαδημίας⁴.

Ἐν γένει ὁ Γαβριήλ Γ' ὁμολογεῖται ὑπὸ πάντων, τῶν μετὰ κύρους δυναμένων νὰ ἐκφέρωσι γνώμην, ὡς ἀνὴρ ἐνάρετος, συνετός, εὐπαιδευτος, πρῶος καὶ ζήλου ἔμπλεως ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας. Ὑπῆρξε δὲ καὶ ἐκ τῶν ὀλιγίστων πατριαρχῶν, οἱ ὅποιοι ἀπέθανον ἐν τῇ πατριαρχικῇ περιουπῇ.

Θανὼν δ' ἐτάφη, καθ' ἣν ἐξέφρασε ζῶν ἐπιθυμίαν, εἰς τὴν ἐν Χάλκῃ μονὴν τῆς Θεοτόκου Καμαριωτίσσης. Κεῖται δ' ὁ τάφος του ἐν τῷ ξυλοστεγῷ νάρθηκι πρὸς τὰ ἀριστερά, πλησίον τοῦ Παγκαρίου⁵. Εἰς τὴν ἰδίαν μονὴν εἶνε τεθαμμένοι καὶ ὀκτὼ ἄλλοι πατριάρχαι, καθὼς καὶ εἰς τῶν Ἱεροσολύμων.

¹ Ἐγραφοὶ ἐν Ἄνδρφ.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Π. ΠΑΣΧΑΛΗΣ

¹ Βλ. Γ. Χρυσοβέργη, Ὁ ἐν τῇ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ Δεσποτικὸς Θρόνος σ. 28. Μ. Ι. Γεδεών, Χρονικὰ Πατριαρχικοῦ Ναοῦ, σ. 172 κ.έ.

² Δημητρίου Προκοπίου, Ἐπιτετημημένη ἀπαριθμῆσις τῶν κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα λογίων Γραικῶν καὶ περὶ τινῶν ἐν τῷ νῦν αἰῶνι ἀνθούτων. Ἐν Μεσαιωνικῇ Βιβλιοθήκῃ Κ. Ν. Σάθια, τ. Γ', ἐν Βενετίᾳ 1872, σ. 482-3.

³ Λατίνων θρησκείας ἔλεγχος καὶ τίς ὁ ἐκάστοτε λόγος, συλλεχθέντες παρὰ τοῦ λογιωτάτου διδασκάλου Διαμαντῆ Ῥυσίου, τοῦ ἐκ Σμύρνης, καὶ μετ' ἐπιμελείας διορθωθέντες παρὰ Ἰωάννου τοῦ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως. Ἐνετήσι, Ἀμστελτάμι (sic). ρψμη', σ. 290-315 καὶ XIV. Πρβλ. Κωνσταντίνου Οἰκονόμου τοῦ ἐξ Οἰκονόμων, Τὰ Σφζόμενα Φιλολογικὰ Συγγράμματα, τ. Α', σ. 345.

⁴ Τὸ μὲν ὑπὸ Ἀντωνίου τοῦ Βυζαντίου γραφὲν ἐγκώμιον σφίζεται ἐν χειρογράφῳ τῆς ἐν Πάτμῳ Βιβλιοθήκῃς ὑπ' ἀριθμ. ΦΟΘ', τὸ δ' ὑπὸ Ἰακώβου Μάνου τοῦ Ἀργεῖου ἐδημοσιεύθη ὑπὸ Μανουὴλ Γεδεών εἰς τὸ ὑπ' αὐτοῦ ἐκδιδόμενον «Ἀρχεῖον Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας», τ. Α', ἐν Κωνσταντινουπόλει 1911 σ. 193-206.

⁵ Βλ. Ἀθανασίου Κομνηνοῦ Ὑψηλάντου, Τὰ μετὰ τὴν Ἄλωσιν, σ. 267. Σκαρλάτου Δ. τοῦ Βυζαντίου, Ἡ Κωνσταντινούπολις, τόμ. Β', Ἀθήνησι 1862, σ. 307-8.